

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1581>

Geliş Tarihi: 10.01.2019

Kabul Tarihi: 27.02.2019

OSMANLI MİNYATÜR SANATINDA PADİŞAHLARIN VE ŞEHZADELERİN AV SAHNELERİ

Tahir Çelikbağ¹ - Fahrettin Geçen²

Özet

Osmanlı sanatçıları birçok alanda sanatsal eserler ortaya koymuştur. Bu sanatsal alanlardan biride minyatür sanatıdır. Araştırmanın temel amacı minyatüre eğilim gösteren Osmanlı nakkaşlarının avcılıkla ilgili yaptıkları resimleri analiz etmek ve avcılık yapan Osmanlı padişahlarının avcılığa yönelimlerinin nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Osmanlı padişahlarının avcılık yapmaları nakkaşların tema olarak av sahnelerini nakş etmelerine neden olmuştur. Minyatürlerde av sahnelerinin betimsel özelliklerinin ve padişahların av yönelimlerinin nedenlerini ortaya çıkarılması araştırma için büyük önem taşımaktadır. Araştırma Nitel araştırma yöntemi ile yapılmış olup bilgilere erişmek için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada elde edilen görsel minyatürler betimsel analiz yoluyla irdelenmiş, tarihsel bilgilerle yordanıp veri haline dönüştürülmüştür. Araştırma sonucunda veriler aracılığıyla elde edilen bulgulara bakıldığında av sahneli minyatürlerde geyik, tavşan gibi hayvanların avlandığı, orantının olmadığı, formlarda bozulmaların olduğu, perspektifin kısmen gözetilmediği görülmüştür. Osmanlı padişahlarının avlanmaya çıkmalarının nedenlerinin ise eğlenmek, dinlenmek, spor yapmak, savaş tatbikatı, halk ile münasebette bulunup istek ve şikâyetlerini dinlemek olduğu sonuçlarına erişilmiştir.

Anahtar kelimeler: Minyatür, Av Sahneleri, Osmanlı, Nakkaş

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, E-posta: tcelikbag@firat.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-9905-222X?lang=en>

² Dr. Öğretim Üyesi, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü, E-posta: fahrettin.gecen@inonu.edu.tr

Hunting Scenes of Sultans and Princes in Ottoman Miniature Art

Abstract

Ottoman artists have introduced artistic works in many fields. One of these artistic areas is miniature art. The main aim of the research is to analyze the pictures of the Ottoman illustrators showing tendencies to miniatures and to reveal the reasons for the tendencies of the Ottoman sultans in hunting. The hunting of Ottoman sultans has caused them to draw hunting scenes as a theme. In miniatures, it is of great importance to explore the descriptive features of hunting scenes and the motives of the Sultans towards hunting. The research was conducted with qualitative research pattern and literature survey was conducted to access the information. The visual miniatures obtained in the research were analyzed through descriptive analysis and transformed into data with historical information. As a result of the research, it was observed that animals such as deer, rabbits were hunted in the miniature scenes of Prey, there was no proportion, there was deterioration in the forms, and perspective was not partially observed. The reason for the Ottoman sultans to go hunting was to have fun, to relax, to do sports, to practice War, to make contact with the people and listen to their wishes and grievances.

Keywords: Miniature, Hunting Scenes, Ottoman, Nakkaş

Giriş

Sanat varlığı insanın varoluşuyla birlikte yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkmış ve ilkel çağlarda mağara duvar resimlerinde iletişim aracı olarak kendini göstermiştir. Bazen bir fikir olarak kendini Platon'un estetik düşünce anlayışı gibi idealar dünyasında yer alan öteki dünyanın yansıması olarak kendini göstermiştir. Yaşam biçimleri, sosyal yapı, fikişsel yapı, inançlar sanatı her daim etkilemiştir. Yunan mitleriyle şekillenen mitolojik sanat, bir inancın yansımasıdır. Mısır sanatında piramitlerin yapımı firavunların öteki dünyayla iletişim bağını oluşturan inancın etkisiyle oluşturulan yapıtlar olmuştur. Özellikle ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde kiliselerde Hz. İsa, Meryem Ana, Havari resim betimlemeleri bir inancın ifade formu olarak kendini göstermiştir. İslam doğuşuyla birlikte sanata kendi yapısal boyutuyla bakmış ve sanatçıların bu yönde ürünler ortaya çıkarmalarına neden olmuştur. İslam'ın ve toplumların yapısıyla kaynaşan kendilerine özgü sanatsal formlar ortaya çıkmıştır. Birçok kaynakta ve halk dilinde etkisini gösteren bir söylem vardır. Söyleme

baktığımızda canlı varlıkların tasvirinin yâda çizilmesinin günah olduğu söylenmektedir. Kuran'ı Kerim incelendiğinde böyle bir ayetin yer almadığı görülmektedir. Müslümanlara atfedilen bu söylemin doğru olmadığı görülmektedir (Grabar, 2004:67).

Kaynaklar her ne kadar sınırlama getirmişse de Kuran'ın hiçbir ayetinde resim çizmek haramdır şeklinde bir ayet yoktur. Fakat peygambere atfedilen bazı hadislerde;”içinde suret ya da köpek bulunan evlere melek girmez. *“kıyamet günü en ağır biçimde cezalandırılacaklar, bir peygamber öldürmüş, bir peygamber tarafından öldürülmüş, insanları bilmeden kötü yola sevk etmiş ve tasvir ya da resim yapmış olanlardır”*. ...Tanrı'nın düşmanı tasvir ya da resim yapandır, Tanrı'yi hafife alan, insanların gözüne girmeye çabalayandır” (Grabar, 2004:75). Şeklinde doğruluğu net olmayan sözler Müslümanları ve Müslüman sanatçıları etkilemiştir. İslam peygamberi Hz. Muhammed döneminde insanların putları tanrılaştırması ve onlara tapması da o dönemin koşullarında heykel yapmanın ve insan sureti yapmanın insanların onlara tapması çekincesiyle yasaklanmasına neden olmuştur. Bu yasaklamalar ile sanatın alanları ve yapım şekli kendine has yeni formların oluşmasına neden olmuştur. İslam sanatı dokuma, mimari, minyatür, çini, kitap resimleme gibi sanatlarla kendini göstermiştir. İslam sanatı somut ve soyut ifade biçimleriyle varlığına devam etmiştir. İslamiyet'e geçen İslam öncesi Türklerin yaşayışı Müslümanların yaşayışına ve inanışına benzerliğinden ötürü sanata bakışlarında da benzerlikler yaşamıştır. İslamiyet'e geçiş ile Türker'de yaptıkları sanatsal çalışmaları canlı varlıkların tasvirinde gerçeğe benzetmeme kaygısıyla formlar değişikliklere uğratarak yapmışlardır. Hat, seramik, mimari gibi alanlarda somut imgeleri soyut yâda soyutlama formuna dönüştürmeyi başaran Türk İslam sanatçıları resim çiziminde somut formun biçimin veya kütleli değişimlere uğratarak birebir aynısını çizmeme yoluna gitmişlerdir. Osmanlı imparatorluğunun zenginliği ve gücü sanatın ekonomik olarak beslenmesi aynı zamanda üslup açısından da kısıtlanmasına neden olmuştur.

“Osmanlı sanatının çoğunlukla statik olan doğası ve yüksek teknik kalitesi göz önüne alınarak denebilir ki, devlet kontrolünün dönem sanatı üzerinde sürekli ve kararlı bir etkisi olmuştur” (Hillenbrand, 2005:265).

İslam'ın etkisi ve gücünün de etkisiyle sanatçılar üzerinde sanatın formlar boyutuna da müdahale edilmiştir. Osmanlı döneminde özellikle bir resim tarzı olan minyatür sanatıyla sanatçılar kendi sanatsal ifadelerini sunmuşlardır. Batı sanatından farklı bir yapıya sahip olan minyatür sanatı kendine has formlar farklılığının yanında işlediği konuları Osmanlı dönemine ait temalara yönelik şekilde nakşetmişlerdir. Osmanlı padişahları sanatçılar için

önemli bir tema konusuydu. Osmanlı padişahlarının toplantıları, eğlenceleri, portreleri, savaşları, av sahneleri işlenen önemli konulardı. Osmanlı padişahları ve şehzadelerin yaşamı ve yaşamı içerisinde olan olaylar Osmanlı imparatorluğunun varlığının bir yansıması olarak da görülmektedir. Padişahların önemli toplantıları, elçi kabulleri, savaşları, av sahneleri, şenlikler... Gibi devletle ilgili konulardı. Bu konuların resmedilmesi ise o dönemin nakkaşlarına düşmekteydi. Padişahların ve şehzadelerini avlanmalarının önemli nedenleri vardı. Sade eğlence gibi görülen avlanmanın savaş talimi, halkın sorunlarını dinleme gibi farklı fonksiyonları da vardı. Nakkaşlar önemli olan bu temayı minyatürlerinde çizip tarihe ışık tutan bir belge haline getirmişlerdir.

1. Literatür

1.1. Minyatür Nedir?

“Çok ince işlenmiş, küçük boyutlu resimler için kullanılan terim. Minyatür, Latince ‘kırmızı ile boyamak anlamına gelen ‘miniare’ sözcüğünden gelmektedir” (Keser, 2009;215). Başka bir kaynakta ise; “Minyatür, el yazması kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan resimler hakkında kullanılan bir tâbirdir, italyanca minyatura kelimesinden alınmadır. Ortaçağ Avrupası’nda el yazması kitapların bölüm başlarındaki ilk harfler minium denilen maden kırmızısı (sülüğen) ile boyanıp süslenirdi. Bilâhare kitoplun süslemek İçin yapılan resimlere de bu isim verilmiştir” (<https://bit.ly/2Bwgn0H>).

1.2. Osmanlı Minyatürleri ve Osmanlı Padişah ve Şehzadelerinin avlanma nedenleri

Mağara resimleri incelendiğinde çizilen resimlerin eğitim aracı olarak da kullanıldığı görülmüştür. İlkel çağda yaşamın ana teması olan avlanma duvar resimlerine çizilen avlanma sahneleri ile verilir. Ya büyü yapılarak yâda avlanma metodu ile duvar resmi amacına eriştilirdi.

“Nakış-resim (minyatür) sanatının en geniş uygulama alanı değişik türde ve nitelikteki el yazmalarının sayfaları olmuştur. “Minyatürlü” el yazmaları arasında Anadolu’da meydana getirilmiş olduğu bilinen eski örnek, XIII. Yüzyıla ait Varka ve Gülşah yazmasıdır” (Tansuğ, 2008:30). Bu yazma incelendiğinde figürler ve bitkisel motiflerin stilize formlara sahip olduğu geometrik yapıdan uzak oldukları görülür.

Osmanlı Minyatür Sanatında Padişahların ve Şehzadelerin Av Sahneleri

“Osmanlı döneminde, sarayın gelişimine olan desteğine bağlı minyatür sanat, üç yüz yıldan fazla bir süre eserler üretti. Osmanlı Devletinin doğumundan yaklaşık 150 yıl sonra Sultan Mehmed'in himayesi altında en eski Osmanlı Türk minyatürleri üretildi” (Özel, 1999:201). Osmanlı döneminde üretilen başlıca minyatür eserlerine; “dilsizname, külliyyat-i kâtibi, iskendername, nakkaşname, şahname, zafername, hünername, the kıyafet el-ınsaniye fi şemâil el-osmaniye, surname, miraçname, falname, vekayiname, paşaname gibi eserlerdir” (Özel, 1999).

Osmanlı padişahlarının avlanmaları Osmanlı imparatorluğunun kuruluş dönemine kadar dayanmaktadır. “Türkler avcılığı savaşa hazırlayıcı bir vasıta ve bir ön tatbikat olarak uygulamışlar ve savaşlardan önce harp taklidi niteliğinde büyük sürgün avları düzenlemişlerdir” (Güven ve Hergüner, 1999:35). “Yine Osmanlı padişahları yönettikleri halkın durumunu yakından görmek amacıyla da av seferleri düzenlerlerdi” (<https://bit.ly/2GHxWP5>).

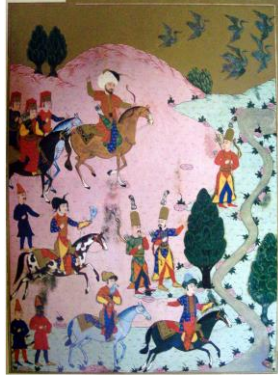
1.3. Minyatürlerin Analizleri

Resim 1: Kanuni'nin şehzadeleriyle birlikte avlanmasını gösteren minyatür-Arif-i Süleymanname (<https://bit.ly/2SyWssw>)

Resim 1'de Kanuni Sultan Süleyman açık yeşil sahnede atı ile avlanırken görülüyor. Tepenin arkasında ve altta sokaklar yarım daire şemasıyla sıralanmıştır (Aslanapa, 1993:208). Minyatürde özellikle figürlerin tamamının hareket halinde olduğu görülmektedir. Baskın olarak kahverengi, sarı, mor, kırmızı, yeşil renkler minyatür görselinde görülmektedir. Alanın, caddelerin, kıyafetlerin motif şeklinde detaylı bir formda işlendiği görülmektedir. Çizimler gerçekçi olmaktan çok stilize formlara daha yakın çizilmiştir. Minyatür çiziminde Padişahların ava şehzade ve askerleriyle çıktığı görülmekte,

yanlarında av köpekleriyle birlikte ceylan, geyik aslan gibi hayvanları avladıkları görülmektedir. Minyatürün sağ tarafında altta ve üstte Osmanlıca açıklama yazıları yer almaktadır. Kırdan yer alan çiçekler dikkati çekmektedir. Ayrıca minyatürde yer alan figürlerin düzenli olarak hayvanları avlamaları görülmektedir. Resmin sağ tarafında figür olmaması, resmin yukarısında, aşağısında ve resmin sol tarafında dizilim 'C' şeklinde hilal formunda görülmektedir. Bu görünüm Türklerin savaş taktiğine işaret etmektedir. Savaş taktiğinin yer aldığı bu görsel padişah ve şehzadelerin avcılığı bir savaş talimi olarak yaptığını göstermektedir.

Resim 2: Çelebi Sultan Mehmed'in Karaman Seferinden Sonra Kızılırmak Kenarında Avlanması, Hünernâme I. Cilt, 1584, (TSM. H.1523), 116a.

Resim 2'de yer alan minyatürde ava giden padişah ve şehzadeler betimlenmiştir. Minyatür görselinde herhangi bir av hayvanı görülmemesi, av için hazır halde padişah ve diğer figürlerin bekleyişi av için arayışı göstermektedir. Manzara görünümünün baskın olduğu minyatür görselinde üstte yarım daire formunda dağ, yukarıdan aşağı akan küçük bir dere, sağ üstte sürü halinde uçan kuşlar ve atlı elinde kuş tutan figür imgeleri ile hareket halinde yürüyen figür imgeleri yer almaktadır. Bütün figür imgeleri resmin sağ yönüne doğru hareket halindedirler. Padişah, şehzade ve diğer figür imgelerinin düzenli hareketi ve padişahın elini yukarı kaldırıp diğer figürleri yönlendirmek için emir komutunda bulunması savaş talimi izlenimi vermektedir. Padişah imgesinin resmin gerisinde üstte yer almasına rağmen diğer figürlerden büyük çizilmesi padişahın önemini ve büyüklüğünü vurgulamaktadır. Padişah figürünün büyük çizilmesi minyatür resminde oran/orantı ve perspektif hatasına yol açmaktadır. Altta yer alan, atla yol alan şehzadelerin ellerinde avcı kuşlar bulunmaktadır. Avcı kuşların fazlalığı ve hiç av köpeğinin olmaması dikkat çeken başka

Osmanlı Minyatür Sanatında Padişahların ve Şehzadelerin Av Sahneleri

unsurdur. Minyatür resminde yeşil, sarı, mavi, kırmızı, kahverengi, mor baskın renkler olarak görülmektedir. Minyatür resminin genelinde stilize ve geometrik formlar hissedilip orantı ve perspektif hataları mevcuttur.

Resim 3: Kanuni Sultan Süleyman avlanıyor. Hürername I. Cilt TSM, H. 1523
(And, M.,s.234)

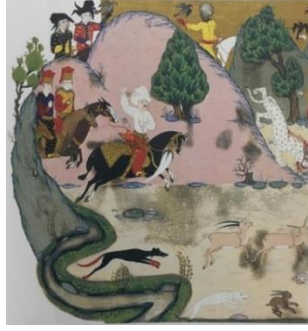
Minyatür resminde padişahın bir boğayı avlaması betimlenmiştir. Görselin üst kısmında şehzadelerin ellerinde oklarla ve bir kuşla beklediği, altta ise hizmetkârların köpekle beklediği görülmektedir. Kır manzarasında çiçek ve yaprak motifleriyle minyatür görseli süslenmiştir. Minyatürün diğer kalan kısımlarında kıyafetlerde, atlarda motifsel süsleme göze çarpmaktadır. Resmin üst ortasında yer alan ağaç, resmin dengesini sağlamaktadır. Resimde baskın olarak yeşil, mavi, kırmızı, kahverengi, siyah, sarı renkleri görülmektedir. Minyatür görselinde görülen diğer önemli bir husus ise figürlerin önemine göre büyük çizilmesiyle resimde oran/orantı ve perspektif sorunlarına neden olmuştur. Minyatürde stilize ve geometriksel formlar görülmektedir.

Resim 4: Ava giden Sultan ve sarayda toplantı. Sultan I. Selim, Divan, 1515-20, İÜK, F. 1330, y. 27b-28a, (Bağcı vd., s.60)

İki ayrı minyatürün aynı kâğıt yaprakta betimlendiği görülmektedir. İki minyatürde motif sel desenle oluşturulmuş süsleme çerçeve ile birleştirilmiştir. Birinci solda yer alan görselde padişahın sarayda bir toplantı halinde olduğu resmedilmiştir. İkinci minyatürde görselinde ise padişahın ve şehzadelerin at üstünde, mızraklı bir asker figürü ile ava gittikleri sahne betimlenmiştir. Minyatür görselinde dikkati çeken unsur figürlerin büyük ve hemen hemen aynı boyda çizilmesidir. Yine bütün figürlerin sağa doğru aynı yönde hareket ettikleri görülmüştür. Minyatür görselinde görülen diğer bir unsurdur ne avcı kuşunun nede av köpeğinin yer almamasıdır. Yerde yer alan çiçeklerin düzenli ve geometriksel çizildiği görülmektedir. Arka arkaya tepecikler arasında figür imgeleri ilerlemekte oldukları ve her tepeciğin farklı renkte renklendirildiği görselde görülmektedir. Fazla hareketli bir betimleme olmayan minyatür görselinde üstteki iki figürün konuşması, atların sürülmesi ve bir askerin mızrağı tutup yürümesi hareketlilik hissi uyandırmaktadır. Av sahnelerinin olduğu minyatürlerde avlanma anlarında aşırı hareketli figür imgeleri görülmekte fakat ava gitme sahnelerinde daha durağan hareketler görülmektedir. Minyatür görselinde Padişah imgesinin resimde diğer figürlerle aynı boyda çizilmesi de dikkati çeken başka unsurdur. Perspektif ve oran/orantı problemlerine neden olan bu durum yanında formlar stilize etkiyle çizilmiştir. Resimde yeşil, mor, kırmızı, mavi, kahverengi, sarı baskın renklerdir.

Osmanlı Minyatür Sanatında Padişahların ve Şehzadelerin Av Sahneleri

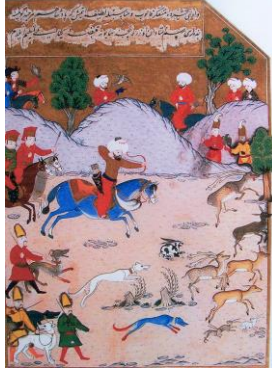
Resim 5: Yavuz Sultan Selim kaplan avlıyor. Nakkaş Osman Hünername I. Cilt, TSM, H. 1523, (And. M., s. 31)

Minyatür görselinde kır manzarasında dağların ve ağaçların içerisinde tasvir edilen av manzarası 'C' formunda insan figür imgelerinin dizilimiyle oluşan bir kompozisyon ile resmedilmiştir. Minyatür görselinde dikkati çeken husus Yavuz Sultan Selim hanın figürlerin orta şeridinde değil de aşağı tarafında yer almasıdır. Diğer figürlerden iki tanesinde ellerinde yer alan avcı kuşlar dikkati çekmektedir. Padişah dağdan aşağı inen aslanın peşinden giderek avlamaya çabalamaktadır. Padişah ve hayvan imgelerinde (tavşan, av köpeği, geyikler, aslan) hareketlilik gözlenirken diğer figürler çok hareketli görülmemektedir. Görselde bir savaş talimi görüntüsü izlenimi edilmektedir. Görselde yer alan ağaç imgelerinde insan figür imgelerinde motifSEL işlemler göze çarpmaktadır. Görselde mor, yeşil, kırmızı, sarı, kahverengi baskın renklerdir. Stilize formunda çizimler görselde hissedilmektedir.

Resim 6: II. Murat'ın kaplan avı, Hünername Nakkaş Osman minyat... (<https://bit.ly/2S1iS0v>)

Minyatür görselinde; dağlık bir alan içerisinde yer alan çitlerle çevrilmiş bir kır alanında avlanmış hayvanlar ve insan figürleri yer almaktadır. Ayrıca çitlerin dışında çok sayıda geyik, ceylan ve insan figür imgeleri bulunmaktadır. Çit dışında yer alan hayvan imgeleri doğada özgür bir şekilde betimlenmiştir. Padişah Murat Han ve kaplan imgesi diğer figür imgelerine göre daha büyük çizilmiştir. Görselde yer alan tüm figür imgeleri hareketlidir. Kır imgesinde ve kır imgesinin dış hatlarında yer alan kavislerde çizgisel etkiler görülürken figür imgelerinin bazılarında motifsel işlemler görülmektedir. Görselde temel tema padişah Murat Han'ın avladığı kaplan ve padişahın kendi imgesidir. Minyatürün üst tarafında Osmanlıca açıklama yer almaktadır. Nakkaş Osman'ın nakş ettiği minyatürde oran/orantı, perspektif hataları yer almaktadır. Resimde figür ve nesnelere stilize ve geometriksel bir etki ile verilmiştir. Minyatür görselinde, mavi, sarı, kırmızı, yeşil, kahve renkleri baskın olarak görülmektedir.

Resim 7: Sultan II. Bayezid avlanıyor, Kebir Musavir Silsilename, TSM. A. 3109, (And, M., s. 230)

İkinci Beyazid'in av sahnesi olarak betimlenen bu minyatürde padişah bütün figürlerden daha büyük resmedilerek önemi ön plana çıkarılmıştır. Padişah, şehzade ve askerler köpekleriyle beraber geyik ve ceylanları kovalamaktadırlar. Padişah at üstünde okla avını avlamaya çabalamaktadır. Figürlerin eylemlerine bakıldığında yine bir savaş talimi görüntüsü izlenimi vermektedir. Kır alanının üstünde dağlar yarım daireler ile verilmiştir. Padişah ve bazı figür imgelerinin üstlerinde motifsel işlemler yer almaktadır. Minyatür görselinde yer alan figür imgelerinin oran/orantılarında ve perspektifte sorun görülmektedir. Nesne ve figür imgeleri stilize ve geometriksel formlara yakın çizilmiştir. Resmin üst kısmında Osmanlıca açıklama yazısı yer almaktadır. Resim görselinde bütün figürler

Osmanlı Minyatür Sanatında Padişahların ve Şehzadelerin Av Sahneleri

hareketli çizilmiştir. Minyatür görselinde mavi, kırmızı, kahverengi, yeşil baskın renkler olarak görülmektedir.

Resim 8: Avlanan Süvariler. Arifi, Güyu Çevgan, 1539-40, TSM, H. 845, y. 34b-35a (Bağcı vd., s.63)

Görselde birbirini tamamlayan ve benzer betimlemeye sahip bir kitabın iki sayfasında yer alan iki minyatür mevcuttur. İki minyatürde süslemeli dış kenar çerçeveleriyle kompoze edilmiştir. İki minyatür resminde de figürlerin bir parçası çerçevenin ya üstüne yâda dışına taşmıştır. İki minyatür resminde de figür sayısı azdır. Minyatür görsellerinde resmedilen insan figürlerinin büyüklüğü birbirine yakın çizilmiştir. Görsellerde aslan, kuş, geyik, ceylan, at gibi hayvan imgeleri yer almaktadır. Tüm figürler hareket halinde olup padişahın aslana kılıç çekmesi, şehzadelerin geyik ve ceylanlara ok atmaları dikkat çeken hareketler olmaktadır. Hareketler bir savaş sahnesinde saldırı pozisyonu hissi uyandırmaktadır. Ulaşılan bilgiler ışığında bakıldığında minyatür resminde bir savaş talimi sahnesi görülmektedir. Ayrıca insan figürleri simetrik bir dizilim içindedirler. Minyatür resminde dikkat çeken başka bir hususta tepe imgelerinin kontörlerinin spiral formlarla verilmesidir. Figürlerin hem birbirlerine oranlarında hem de mekânla olan oranında sıkıntılar vardır. Oluşan oransal hata perspektifsel hatalara neden olmaktadır. Figürlerin, çiçeklerin, ağaçların stilize forma yakın çizildiği görülmektedir. Minyatür resminde ok sarı en baskın renk olmakla birlikte kahverengi, mavi, kırmızı diğer baskın renklerdir.

Resim 9: Sultan Süleyman avda. Arifi, Süleymaname, 1558, TSM, H. 2517, y. 403a, (Bağcı vd., s. 100)

Minyatür görselinde insan figürleri yukarı ve aşağı dizilim görünümündedirler. Resimde yer alan figür sayısı az olmakla birlikte 3 atlı 2 yaya figür görülmektedir. Minyatür resminde ana tema padişahın okla bir geyiği avlamış olmasıdır. Diğer figürlerin tamamı ellerini kaldırma, konuşma gibi basit hareketlerle gösterilirken padişah imgesi oku çekme hareketiyle ana temadaki önceliği ortaya çıkmaktadır. Köpek figürünün geyik imgesini kovalaması, diğer geyiklerin kaçışması, at figürünün koşma görünümü, tavşanların kaçışı hayvanlardaki hareketi göstermektedir. Yukarıda yer alan insan figürlerinden, karşılıklı iki figürün birbirlerine yönelimleri ve altta yer alan at üstündeki padişah figürü ile resimde bir denge oluşturmaktadırlar. Padişah figür imgesinin diğer imgelerden daha büyük ve hareketli görünümü ile ön plana çıkarılması onun önemini vurgulamaktadır. Görselde yer alan kır manzarasındaki çiçek imgeleri ayrıntılı ve ince işlenmiş ve resim kompozisyonu içinde büyük yer almıştır. Yer yer insan ve hayvan imgelerinde motifsel işlemler görülmektedir. Resimde stilize ve geometriksel formlar hissedilmektedir. Padişahın geyik ve ceylanlardan çok büyük çizilmesi oran/orantı hatasına neden olmaktadır. Minyatür resim görselinde mavi, kahverengi, kırmızı, sarı, yeşil baskın renkler olarak görülmektedir. Minyatür resminin alt kısmında Osmanlıca açıklama yazıları mevcuttur.

2. Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın temel amacı minyatüre eğilim gösteren Osmanlı nakkaşlarının avcılıkla ilgili yaptıkları resimleri analiz etmek ve avcılık yapan Osmanlı padişahlarının avcılığa yönelimlerinin nedenlerini ortaya çıkarmaktır.

3. Araştırmanın Önemi:

Minyatürlerde av sahnelerinin betimsel özelliklerinin ve padişahların ava yönelimlerinin nedenlerini ortaya çıkarılması araştırma için büyük önem taşımaktadır.

4. Yöntem

Araştırma Nitel araştırma yöntemi ile yapılmış olup bilgilere erişmek için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada elde edilen görsel minyatürler betimsel analiz yoluyla irdelenmiş, tarihsel bilgilerle yordanıp veri haline dönüştürülmüştür.

Araştırmada örneklem olarak kullanılan minyatürler dışında yer alan birçok av sahneli Osmanlı minyatürleri de gözlenip benzer ve farklı yönlerin saptanması sağlanmıştır. Bu yolla oluşturulan verilerin ve sonuçların güçlendirilmesi sağlanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Osmanlı imparatorluğunda sanatsal etkinlikler devletin desteği ile yapılmaktaydı. Devletin verdiği büyük ekonomik destek ile sanatçılar işledikleri konularda devlete ait konuları da işlerlerdi. Padişahların toplantılarının minyatürlerinin çizilmesi, padişah portrelerinin çizilmesi, padişahların ve şehzadelerin av resimlerinin çizilmesi devlet ile ilişkili konulardır. Elde edilen verilere bakıldığında; Osmanlı padişahlarının avlanmalarının nedenlerinin; *“avcılığı savaşa hazırlayıcı bir vasıta ve bir ön tatbikat olarak uygulamışlar ve savaşırlardan önce harp taklidi niteliğinde büyük sürgün avları düzenlemişlerdir”* (Güven ve Hergüner, 1999,35). Yine Osmanlı padişahları yönettikleri halkın durumunu yakından görmek amacıyla da av seferleri düzenlerlerdi. Ayrıca eğlence amaçlıda avlama yaptıkları verilerine ulaşılmıştır. Av sahnelerini içeren minyatürlerin tamamında figürlerde hareket göze çarpmaktadır. Tam anlamıyla gerçekçi çizilmeyen, orantılarda ve perspektiflerde sorun olan bu tür çizimlerde hareketin bu denli iyi verilebilmesi sanatçıların resimdeki yeterliliklerini göstermektedir. Minyatür çizimlerin tamamında hem alanda hem de figürlerde motifsel işlemlerin yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir.

Minyatür çizimlerin tamamında figür ve nesnelere geometriksel ve stilize formlar göze çarpmaktadır.

Çizimlere bakıldığında oran-orantı ve perspektif hataları göze çarpmaktadır. Nakkaşların İslami inanışın etkisiyle canlı varlıkları birebir tasvir etmeyerek,

canlı figürlerin formlarını birebir aynı yapmayarak daha çok motifsel süslemelerle minyatür resmini destekleyerek nakş ettikleri görülmektedir.

Minyatür çizimlerinde Padişahların avlara şehzade ve askerleriyle çıktığı görülmekte, yanlarında av köpekleriyle birlikte ceylan, leopar, tavşan, geyik, boğa, aslan gibi av hayvanlarını avladıkları görülmektedir.

Bazı minyatürlerin çeşitli yerlerinde Osmanlıca açıklama yazıları yer almaktadır.

Bazı minyatürlerde yer alan figürlerin hilal şeklinde dizildiği, bazılarında ise figürlerin avları çevreledikleri görülmüştür. Minyatürler çizimlerinde figürlerin avları karışık bir şekilde değil de düzenli avlama görüntüleri ile sahnelenmelerini savaş taktikleri göstergesidir. Minyatür görsellerinde; Padişah ve şehzadelerin avlanma eylemlerini sadece eğlenmek için değil aynı zamanda savaş taktiği uygulama alanı olarak da kullandıkları görülmektedir.

Bazı minyatürlerde yer alan figürlerin ellerinde avcı kuşlar olduğu görülmektedir. Avcılıkta köpek, kuş, at gibi hayvanların kullandığı görülmektedir.

Minyatürlerde betimledikleri kır içerisindeki çiçeklerin rastgele değil düzenli ve ritimli çizildikleri görülmektedir.

Bazı minyatür resimlerinde padişah imgesi diğer figür imgelerinden büyük çizilerek padişahın büyüklüğü görsel çizim yoluyla da vurgulanmıştır. Minyatür sanatında bazı figürlerin büyük çizilerek orantının bozulmasının nedeni vurgulanmak istenen figürün önemli olduğunu göstermek amaçlıdır.

Minyatür görsellerinde görülen av sahnelerinde, padişah ve yanındakilerinin avda kuş ve köpeklerden yararlandıkları da görülmektedir.

Minyatür resimlerinde düzenli ve ritimli tekrarların ve çiçek ve motif süslemelerin yer alması minyatürün kendi içerisinde bir disiplini olduğunu göstermekle birlikte Osmanlı sanatında süslemenin önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Avlanma sahneli minyatürlerde figürlerde aşırı hareket görülürken ava gitme sahnelerinde figürlerdeki hareketler daha durağandır.

Kaynakça

And, M., (2004), Osmanlı Tasvir Sanatları, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aslanapa, Oktay (1993). Türk Sanatı El Kitabı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Osmanlı Minyatür Sanatında Padişahların ve Şehzadelerin Av Sahneleri

Bağcı, S., Çağman, F., Renda, G. - Tanındı, Z. (2006). Osmanlı Resim Sanatı, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Grabar, Oleg (Çev: Nuran Yavuz) (2004). İslam Sanatının Oluşumu. İstanbul: Kanat Kitap.

Güven , Özbay ve Hergüner, Gülten. Türk Kültüründe Avcılığın Temel Dayanakları, PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1999, S:5 s. 32-49.

Hillenbrand, Robert (Çev: Çiğdem Kafescioğlu) (2005). İslam Sanatı ve Mimarlığı. İstanbul: Homer Kitabevi.

Keser, N. (2009). Sanat Sözlüğü. Ankara: Ütopya Yayınları.

Tansuğ, Sezer (2008). Çağdaş Türk Sanatı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Görsel Kaynaklar

Türklerde resim ve minyatür sanatı. 15 Kasım 2018 tarihinde <https://bit.ly/2Bwgn0H> sayfasından erişilmiştir.

Osmanlı Padişahların Avcılığı ve Av Kültürü. 10 Kasım 2018 tarihinde <https://bit.ly/2GHxWP5> sayfasından erişilmiştir.

Resim 1: <https://bit.ly/2SyWssw> 5.11. 2018 tarihinde erişilmiştir.

Resim 2: <https://bit.ly/2GonKeR> 5.11. 2018 tarihinde erişilmiştir.

Resim 6: <https://bit.ly/2S1iS0v> 19.11. 2018 tarihinde erişilmiştir.